

James L. Peacock and A. Thomas Kirsch, *The Human Direction : An Evolutionary Approach to Social and Cultural Anthropology*. New York : Appleton Century-Crofts, 1970, 334 pp.

นิหนังสือดีอยู่เล่มหนึ่งเพียงจะเห็นว่าง้ายอยู่ในตลาดเมืองไทย เขียนโดยนักมานุษย-วิทยาเเมริกันสองคน ชื่อ James L. Peacock แห่ง University of North Carolina และ A. Thomas Kirsch แห่ง Princeton University หนังสือเล่มนี้คือ *The Human Direction* ผู้เขียนได้ใช้แนวความคิดของทฤษฎีวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมแสดงให้เห็นลักษณะการเจริญเดิน道ของสังคมมนุษย์ ในเเม่การจัดระเบียบสังคมมนุษย์ และความคิดความเชื่อที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นแนวทางสร้างความเจริญของสังคม ผู้เขียนชี้ว่าสังคมมนุษย์มีขั้นตอนของความเจริญ ซึ่งอาจแบ่งเป็นสังคมแบบ Primitive, Archaic, Historic, Early-modern และ Modern พวัตต์นกันแสดงตัวอย่างสังคมต่าง ๆ ประกอบการแบ่งขั้นตอนนั้น ๆ วิธีการเสนอทฤษฎีและข้อมูลประกอบเช่นนี้ ช่วยให้มีประโยชน์ในเเม่การเปรียบเทียบอัตราความเจริญที่แตกต่างกันในแต่ละสังคมได้เป็นอย่างดี

ผู้อ่านจะได้ทราบลักษณะต่าง ๆ ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ผู้เขียนกำหนดว่าสังคมแต่ละขั้นมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ซึ่งจะพบได้ในค่าน้ำ องค์ประกอบเหล่านี้ได้มาจากการพิจารณาข้อมูลที่พบในสังคมวัฒนธรรมต่าง ๆ เท่าที่นักมานุษยวิทยาหั้งหลายได้ไปศึกษามา ฉะนั้นจึงมิใช่เป็นการมองขั้นตอนการวิวัฒนาการทางสังคมตามจินตนาการเหมือนดังที่นักคิดรุ่นเก่า ๆ เคยว่า ก้าฟไว้ในสมัยคริสตศตวรรษที่ 19

ในบทที่ 1 เป็นการให้แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยาเกี่ยวกับความแตกต่างของส่วนประกอบต่าง ๆ ในวัฒนธรรมที่มีผลต่อการแสดงออกของพฤติกรรมมนุษย์ ผู้เขียนหั้งสองใช้คำว่า pattern ในการอธิบายความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ pattern ในสังคมมนุษย์หมายความว่า เมื่อมีลักษณะใดลักษณะหนึ่งเกิดขึ้น เราจะพบในสังคมใด ๆ ของมนุษย์ว่ามักจะมีผลนำไปสู่อีกลักษณะหนึ่งเสมอ ยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่น ถ้าพบว่าในสังคมที่การจัดกองทหาร มักจะมีการรับพุ่งและประกายการณ์ของความสัมพันธ์นี้มักจะพบว่า สังคมส่วนมากที่มีกองทหารก็มีการสงเคราะห์เสมอ ๆ ตรงข้ามกับสังคมที่ไม่มีกองทหาร การสงเคราะห์ไม่ปรากฏดังนี้เป็นต้น จากการพบ patterns ต่าง ๆ ในสังคมต่าง ๆ ที่เหมือนกัน จึงนำไปสู่การจัดสังคมนั้น ๆ เข้าสู่ประเททเดียวกัน

pattern ที่ว่านี้แบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ pattern of culture, of society, and of personality กล่าวง่ายๆ ก็คือการ Social differentiation ถ้าแบ่งตามวัฒนธรรมก็เป็นเรื่องราวของความหมาย (meaning) สัญลักษณ์ (Symbols) ต่างๆ ถ้าแบ่งตามจิตวิทยาก็เป็นเรื่องการที่จะต้องเข้าใจถึงความคิดความอ่านของเจ้าของวัฒนธรรมว่าเขาให้คุณค่าสิ่งแวดล้อมรอบตัวอย่างไร เป็นต้น

ในบทที่ 2 ผู้เขียนได้นำความคิดของนักวิัฒนาการมาพิจารณา โดยเริ่มจาก Charles Darwin ที่กล่าวถึงการปรับตัวของสิ่งที่มีชีวิตที่ทำให้อยู่รอดได้ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น บุคคลต่างๆ ทั้ง Peacock & Kirsch ยกเว้นนั้น ก็ล้วนแต่เป็นนักคิดสมัยคริสตศวรรษที่ 19 อันเป็นยุคการเกิดของปรัชญาตะวันตก จากนั้นผู้เขียนได้บรรยายถึง Dimension สำคัญของสังคมมนุษย์ที่นำไปสู่การวิัฒนาการนั้นคือ Social, Political และ economic ตัวกำหนด Dimension เหล่านี้คือ ความสัมพันธ์ ซึ่งผู้เขียนเริ่มต้นจากการระบบความสัมพันธ์พื้นฐานคือ เครือญาติ และในที่สุดได้ใช้ให้เห็นความแตกต่างของสถานภาพของสมาชิกในสังคมที่ไม่เพียงแต่ถูกกำหนดโดยเครือญาติเท่านั้น แต่ยังรวมถึงระบบชนชั้น และยังไปกว่านั้นความแตกต่างในเรื่องอาชีพ ศาสนา ความคิดทางการเมือง ยังทำให้สังคมเกิดความแตกต่างในแนวที่ซับซ้อนยิ่งกว่า การเกิดของชั้นทางสังคม สังคมที่เจริญเต็มที่ปัจจุบันเกิดขึ้นจากการประสบความสำเร็จในการสร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่าง วิธีการ (means) กับ จุดหมายปลายทาง (goal) แทนที่จะทำการโดยยึดถือสืบสานกันมา (tradition) หรือสืบสืบกันมา หรือสืบสืบกันมา (tradition)

ในการแบ่งชั้นตอนของวิัฒนาการ นอกจากผู้เขียนจะใช้แบบการจัดระเบียบสังคม เป็นพื้นฐานดังแสดงให้เห็นตามแนวคิดของ Weber และ พื้นฐานสำคัญอันเป็นลักษณะเด่นที่พูดในหนังสือเล่มนี้ ก็คือ การกล่าวถึงวิัฒนาการของความเชื่อทางศาสนา หรือแนวโน้มทางอุดมการณ์ ตามวิธีนี้ ผู้เขียนใช้หลักการที่ว่า ยิ่งสังคมเจริญขึ้นมากเที่ยงไร คนในสังคมก็จะหลุดพ้นไปจากความเกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์มากขึ้น ในทางตรงข้าม ยิ่งสังคมมีความเจริญด้อยเท่าไร ความคิดที่เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ก็เป็นตัวควบคุมความเจริญมากขึ้นเท่านั้น จากความคิดนี้ผู้เขียนได้ยกเอาสังคมชาวบ้านออสเตรเลียมาระบบที่น้ำดิบความล้าหลัง (Primitive) กล่าวคือ ชาวบ้านออสเตรเลีย ไม่สามารถแยกไสยศาสตร์ออกจากชีวิตที่แท้จริงได้ ชาวบ้านนี้จะสนใจการว่าสิ่งที่เข้าหลับผึ้นเห็นต่างๆ นานานั้น เป็นอิทธิพลของญาติที่ตายไปแล้ว ญาติเหล่านี้เป็นตัวกำหนดสภาพแท้จริงของชีวิตของเข้า ในระดับความเจริญต่ำมา ผู้เขียนใช้สังคมไทยพุทธ สังคมอินเดีย

และสังคมอิสลาม เป็นตัวอย่าง โดยแสดงว่า อาย่างเช่นผู้นับถือพุทธศาสนา ยอมเห็นความขัดแย้งระหว่างโลกในอุดมคติกับสภาวะที่เป็นจริง กล่าวคือ พุทธศาสนาไม่เชื่อว่าโลกที่เป็นจริง ในปัจจุบันเป็นของแท้ แต่เป็นมายาซึ่งจักต้องหาทางหลุดพ้นไป วิธีหนึ่งคือหาทางเข้าสู่สมณเพศ พระสงฆ์จึงได้รับการยกย่อง และเป็นตัวนำทิศทางการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย ขันต์มาเป็นระดับก่อนถึงความจริง ซึ่งแสดงให้เห็นในขั้นแรกของนิกาย Calvinism พวกนับถือนิกายนี้คล้ายกับชาวพุทธที่มองเห็นความขัดแย้งระหว่างโลกที่แท้จริงกับโลกในอุดมคติ ต่างกันที่ว่า Calvinists ไม่ต้องการหนีไปจากโลกนี้ แต่กลับต้องการปฏิรูปโลกนี้ตามภาพพจน์ที่ว่าสังคมอุดมคติควรจะเป็นอย่างไร ดังนั้นสังคมที่จะเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วจึงเกิดจากผู้ยึดถือ Calvinism มากกว่า Buddhism

จากแนวคิดนี้ วิัฒนาการทางสังคมจะก้าวไปสู่จุดหมายปลายทางเดียว คือ สภาพความเจริญ หรือความทันสมัย ลักษณะการก้าวไปสู่จุดเดียวนี้ เป็นลักษณะวิัฒนาการทางสังคมซึ่งแตกต่างไปจากวิัฒนาการทางชีววิทยา ซึ่งนำไปสู่ความแตกต่างของพันธุ์พิช สัตว์ต่างๆ สังคม มีแรงจูงใจของคนเป็นตัวเรื่องของการเปลี่ยนแปลง แต่ในทางชีววิทยาการเปลี่ยนแปลงเกิดโดย accident หรือ mutation หากก้าว มนุษย์ท่านนี้ที่ต้องการก้าวหน้าต่อไป เพื่อหาจุดมุ่งหมายที่แท้จริง

บทที่ 3—7 เป็นการให้รายละเอียดของขั้นสังคมที่เริ่มจาก Primitive, Archaic, Historic, Early modern และ Modern Society แต่ผู้อ่านจะได้รับความรู้ว่า ในแต่ละขั้นของวิัฒนาการมีส่วนประกอบที่ถือว่าเป็น pattern โดยมีการยกตัวอย่างสังคมต่างๆ เป็นข้อมูลในการให้ความเข้าใจอย่างดี ผู้เขียนได้แนะนำหัวสืบอื่นๆ เพื่อใช้อ่านประกอบได้อย่างสนับสนุนโดยวิบากที่ 8 อันเป็นบทสุดท้าย ผู้เขียนได้แนะนำให้เห็นแนวโน้มอนาคตของสังคมที่กำลังอยู่ในขบวนการวิัฒนาการ โดยเน้นหัวข้อที่ว่าด้วยอัตราการเปลี่ยนแปลง แนวโน้มที่ว่าด้วยมายถึงการที่สังคมและวัฒนธรรมต่างๆ จะพยายามก้าวไปสู่การจำแนกความชำนาญเฉพาะอย่างของสังคม ซึ่งจะเห็นได้จากลักษณะต่างๆ ที่เรียกว่า Bureaucratization, centralization, mobility และ changeability ในขณะเดียวกัน ลักษณะที่สังคมเคยรวมกันแบบครอบครัว เครือญาติจะหมดความสำคัญลงพร้อมๆ กับการสูญสิ้นลักษณะเอกลักษณ์ของบุคคล (personal identity) ความไม่สอดคล้องหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนี้ ในที่สุดก็จะเกิดลักษณะ alienation

หนังสือเล่มนี้ได้สรุปให้เห็นว่า ในที่สุดมนุษย์ก็คงพยายามที่จะหาความหมายของสรรพสิ่งในโลกว่าเกี่ยวข้องกับตนเองอย่างไร เมื่อวิัฒนาการขึ้นสูงมาถึงจุดที่พบร่วมใน modern society และว่า ปรากฏว่ามนุษย์เริ่มสูญสัมภัติ personal identity ก้าวต่อไปในอนาคตของวิัฒนาการ ก็คือ ความพยายามที่จะค้นหา self identity ของตนเองที่หายไป การเกิดนิぎยย่อของศาสตร์ต่างๆ ที่พบในสังคมเมริกัน หรือ ญี่ปุ่น เป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่า มนุษย์กำลังเริ่มไฟหัวใจเป็นตัวของตัวเองและนี่คือปัญหาที่ modern society กำลังประสบอยู่

หนังสือเล่มนี้อ่านง่าย มีรายในตลาดกรุงเทพฯ และเหมาะสมที่จะใช้เป็นรากฐานของผู้ที่สนใจปัญหาทางมนุษยวิทยา เพราะจะช่วยให้มองมนุษย์ในฐานะเป็นกลุ่มสังคม มีการจัดระเบียบ และมีขบวนการเปลี่ยนแปลง โดยขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในอย่างไรบ้าง การวางแผนอหำที่ชัดเจน และการใช้ข้อมูลที่มีอยู่จริง ทำให้หนังสือเล่มนี้ไม่เป็นเพียงการพรรณนาตามแนวปรัชญาล้วนๆ หากยังเพิ่มคุณค่าของวิชาการสมัยใหม่ แม้ว่าพื้นฐานทฤษฎีจะขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของวิัฒนาการ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยถูกเดิมพันว่า ไม่น่าจะนำมาเป็นแนวคิดทางสังคมศาสตร์ อย่างไรก็ตาม นักมนุษยวิทยาบ้านจุบันเห็นพ้องกันว่า ไม่มีทฤษฎีใดจะให้ความกระช่างในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมได้ดีไปกว่า แนวคิดที่ว่าด้วยการวิัฒนาการ ทั้งนี้เพราะจากหลักฐานที่นักมนุษยวิทยาได้พบร่วมในสังคมต่างๆ นั้น ชี้ให้เห็นแล้วว่า สังคมมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมี pattern และ pattern เหล่านี้ทำให้นักวิชาการสาขานี้จัดแบ่งประเภทของสังคมออกเป็น ขั้นตอนตามที่ Peacock และ Kirsch ชี้ให้เห็นอย่างแจ่มชัด นักมนุษยวิทยาที่เห็นด้วยกับขั้นตอนนี้มีหลายคน และควรที่จะกล่าวไว้ว่า ณ ที่นี้ด้วย เพราะแท้จริงแล้ว Peacock และ Kirsch เป็นหนึ่งอยู่อย่างมากจากความคิดของ Max Weber, Talcott Parsons, Clifford Geertz โดยเฉพาะ Robert Bellah ผู้เน้นความสำคัญของ “Religious Evolution,” อันเป็นแนวคิดพื้นฐานที่หนังสือเล่มนี้ใช้ตลอดทั้งเล่ม

ข้อควรใช้วิจารณายุ่นสำหรับผู้อ่านอย่างมากก็คือ เนื่องจากหนังสือนี้เขียนจากแนวคิด และทฤษฎีตะวันตกล้วน และวิชาความนุษยวิทยาโดยเนื้อหาแล้วเป็น Intellectual tradition

* A. Thomas Kirsch เคยทำวิจัยเกี่ยวกับศาสนาชาวบ้าน ในท้องที่ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย การจัดสังคมไทยอยู่ในชั้น Historic เป็นการพิจารณา patterns ที่เข้าพบว่ามีส่วนร่วมกับสังคม Historic อื่นๆ เช่น ศาสนาอิสลามของอินเดียโบราณ และอิسلامของอาณาจักรอิسلامเดิม เป็นต้น

ของสังคมตะวันตกโดยแท้ และเนื่องจากหนังสือเล่มนี้เขียนบทพื้นฐานของความคิดทางศาสนาที่นำมารอเชิญลักษณะสังคม การตีความหรือการให้ความหมายต่างๆ จึงนำที่จะทำให้เกิดความจำเอียงได้ เนื่องจากผู้เขียนเองก็ไม่อาจหลุดพ้นไปจากความเชื่อทางศาสนาที่ตนเองได้รับจากสังคมที่สังกัดอยู่ อย่างไรก็ตาม ข้อดี ข้อเสียจึงขึ้นอยู่กับวิธีการสร้าง logic ผู้เขียนมีเหตุผลมากน้อยเพียงไร อันเป็นเรื่องที่ผู้อ่านจะต้องวินิจฉัยระห์ โดยตนเองต่อไป

สิริเวทย์ ประมวลผลวิจัย

อุทัย หิรัญโภ, สังคมวิทยาปรัชญา. พระนคร : โอดีียนสโตร์, 2519, 348 หน้า, ราชา 45 บาท

ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ อาจมีประสบการณ์ที่ตนเองเคยเกิดความสับสนวุ่นวายจับตัน ชนปลายไม่ถูกในเนื้อหาสาระของวิชาสังคมวิทยา ฉะนั้น ผู้เขียนจึงบอกว่าต้องการพยายามทำให้เห็นว่าวิชาสังคมวิทยาเป็นเรื่องง่าย ๆ พราะพูดกันเข้าใจได้ ผู้เขียนจึงใช้วิธีการยกแนวความคิดของวิชานี้มา 63 แนวคิด และอธิบายความหมายเฉลี่ยได้แนวความคิดละ 5—6 หน้า เสร็จแล้วให้ชื่อเรื่องว่า สังคมวิทยาปรัชญา

พุดได้ว่าหนังสือเล่มนี้ขาดความต่อเนื่องตามเนื้อหาสาระของวิชาไม่สมกับชื่อเรื่องที่ให้ไว้ ผู้เขียนทำได้อย่างมาก คือ นำเอาคำต่าง ๆ มาเรียงกัน แทนที่จะจัดหมวดหมู่เพื่อให้ดูเหมาะสมกับการเป็นหนังสือกึ่งวิชาการ ยกตัวอย่างเช่น นาทีจะจัดคำหมู่ที่นึงอยู่ในเรื่องของ การจัดระเบียบสังคม ก็น่าจะทำได้ หรือจัดอยู่ในหมู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ก็น่าจะทำได้ เช่นเดียวกัน หากทำเช่นที่ว่า ผู้เขียนอาจให้ความรู้ว่า ในหมวดหมู่ใหญ่ ๆ นั้น นักสังคมวิทยา ต้องการอธิบายอะไรในบัญชาสำคัญ ๆ ของมนุษย์ ต่อจากนั้นจึงเอาคำต่าง ๆ มาอธิบายตามแนวที่ผู้เขียนทำอยู่นี้ ก็ไม่น่าเสียหายอะไร แต่น่าเสียดายที่ผู้เขียนมิได้คิดที่จะผลิตหนังสือเล่มนี้ตามแนววิธีข้างต้นเลย